

Eczacılık Fakültesi Öğrencilerinin Mesleğe Yaklaşımları

Pharmacy Students' Approach to Their Profession

Işıl ŞİMŞEK*

Yıldır ATAKURT**

Bihter YAZICIOĞLU***

ÖZET

Bu çalışmada, Eczacılık Fakültesi öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörleri ve eczacılık mesleği hakkındaki görüşlerini saptamayı amaçladık.

Çalışma 1992-1993 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğrencilerinde gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Bilgiler toplam 229 öğrenciden anket yöntemi ile toplanmıştır.

Öğrencilerin %47.6 sınıfın hiç düşünmeden bu mesleği seçtiği, bu seçimde en etkili faktörün aile olduğu saptanmıştır (%47.8). Öğrencilerin % 60 dan fazlası çalışma alanı olarak serbest eczacılığı düşünmekte ve % 65 i meslekleri hakkında kuşku duyduklarını belirtmektedirler.

Bulgular tablolar halinde sunulmuş ve istatistiksel önemlilik testleri ile değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eczacılık eğitimi, eczacılık öğrencileri, eczacılık mesleğine yaklaşım.

SUMMARY

The aim of this study was to determine the factors effecting the choice and their opinions for the pharmacy profession.

The study was conducted at the Ankara University, Faculty of Pharmacy in 1992-1993 school year. It was a descriptive study and the data were obtained from 229 students with a questionnaire form.

Among the students 47.6 % were not considering pharmacy as a profession before coming to this school. The major factor in choosing their profession was reported to be the family (47.8 %).

Redaksiyona verilmiş tarihi : 26.4.1994

* A.Ü. Ecz. Fak. Halk Sağlığı Dersi Öğr. Üyesi.

* A.Ü. Tıp Fak. Biyoistatistik BD Öğr. Üyesi

*** H.Ü. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD Öğr. Üyesi.

More than 60 % of the students were planning to have a private pharmacy practice and 65 % had doubts for the future in their professions.

The results are presented in the tables and the tests for statistical significance were performed.

Key Words: Pharmacy training, pharmacy students, approach to pharmacy profession.

GİRİŞ

Sağlık ekibi içinde önemli yer alan eczacılık mesleği, 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun'un 1. Maddesine göre "Eczacılık, eczane, ecza deposu, ecza dolabı, galenik, tıbbi ve ispençiyari mevad ve müstahzarat laboratuvarı veya imalathanesi gibi müesseseler açmak ve işletmek veya ispençiyari müstahzarat izhar ve imal etmek veyahut bu kabil resmi veya hususi müesseselerde mes'ul müdürlük yapmaktır" diye tanımlanmaktadır. Günümüzde, eczacının birey ve toplum sağlığının korunması, iyileştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanmasına yönelik sorumlulukları üstlenen kişi olarak önemli yeri vardır. Bunun yanı sıra, halkın eczacı ile ilişkisi diğer sağlık çalışanlarına göre daha sık ve kolaydır. Bu ilişki, eczacıya, ilk yardım, aile planlaması, halkın sağlık eğitimi ve benzer sağlık konularında etkin olma şansı vermektedir.

Bugün ülkemizde her biri lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi yapan 7 Eczacılık Fakültesi, öğretim ve araştırmada çalışmalarını sürdürmektedir. 4 yıllık eğitim uygulayan bu fakülteler yılda yaklaşık 700 eczacı mezun vermektedirler. Eczacılar kendi açtıkları eczanelerinin dışında, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Milli Savunma Bakanlığı hastanelerinin eczanelerinde, ilaç fabrikalarında, araştırma ve öğretim amacıyla üniversitelerde, bakanlıklarda çeşitli idari görevlerde, eczacı müfettişliklerinde, ilaç analizinde, çeşitli hastanelerde ve laboratuvarlarda uzman eczacı olarak çalışmaktadırlar (1).

Bazı ülkelerde, her on bin kişiye düşen eczacı sayısı şöyledir:

Portekiz	(1985)	4.7	Fransa	(1986)	9.3
Belçika	(1985)	10.9	Danimarka	(1984)	4.1
Almanya	(1984)	5.1	Hollanda	(1985)	1.3
İspanya	(1984)	7.4	Lüksemburg	(1985)	7.1
İngiltere	(1981)	3.1			

Ülkemizde ise bu sayının 1985 de 2.3, 1988 de 2.7 ve günümüzde 3'ü aştığı gözlenmektedir. Diğer bir deyişle, 1 eczacıya 3552 kişi düşmektedir. I. Ulusal Sağlık Kongresi'nde sunulan verilere göre, Türkiye'de eczacıların yıllara ve çalıştıkları kurumlara göre dağılımları Tablo I ve Tablo II de verilmiştir (2, 3).

Tablo I. Eczacıların Çalıştıkları Kurumlara Göre Dağılımları (Türkiye, 1990)

	n	%
Özel	13432	85.1
Sağlık Bakanlığı	1048	6.6
SSK	847	5.4
Üniversite	241	1.5
Diğer Kamu	224	1.4

Tablo II. Eczacıların Yıllara Göre Dağılımı (Türkiye, 1990)

Yıllar	n
1955	958
1960	1367
1965	1932
1970	3245
1975	5046
1980	7077
1985	11602
1990	15792

1992 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'na göre 12673 öğrenci A.Ü. Eczacılık Fakültesi'ni tercih etmiştir. Bunlardan 126 öğrenci programa yerleştirilmiştir. Programa yerleştirilen bu 126 öğrencinin tercih sıralamalarına göre dağılımları Tablo III de verilmiştir (4).

Bu çalışmada, A.Ü. Eczacılık Fakültesi öğrencilerinin bu mesleğe yönelmelerini etkileyen faktörler, eczacılık mesleği hakkındaki görüşleri, gelecekleri ile ilgili düşünce ve beklentilerinin saptanması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. 1992-1993 öğretim yılında A.Ü. Eczacılık Fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinde yapılmıştır. Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin seçilmesinden amaç, öğrenime başlarken ve tamamlarken duygu ve düşüncelerini saptamak ve karşılaştırmaktır. Ayrıca, bu çalışmadaki birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıfa gelecekleri 1995-1996 öğretim yılında da aynı anket formu ile yeniden değerlendirilmeleri planlanmıştır.

Veriler gözlem altında uygulanan anket yöntemi ile toplanıp veri kodlaması yapıldıktan sonra, bilgisayarda SPSS + PC paket programı kullanılarak düz ve çapraz tablolar elde edilmiştir. Bulguların Ki-Kare değerleri hesaplanarak anlamlılıkları araştırılmıştır.

Tablo III. 1992 ÖSY Sınavında A.Ü. Eczacılık Fakültesi'ne Yerleştirilen Öğrencilerin Tercih Sırasına Göre Dağılımları.

	n	%
1. Tercih	3	2.4
2. "	6	4.8
3. "	3	2.4
4. "	6	4.8
5. "	6	4.8
6. "	17	13.5
7. "	18	14.3
8. "	10	7.9
9. "	8	6.3
10. "	14	11.1
11. "	8	6.3
12. "	7	5.5
13. "	6	4.8
14. "	4	3.2
15. "	3	2.4
16. "	5	3.9
17. "	1	0.8
18. "	1	0.8
Toplam	126	100.0

Tablo IV. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Tanıtım Bulguları (n: 229)

	I. Sınıf		IV. Sınıf	
	n	%	n	%
Öğrenci Sayısı	104	45.4	125	54.6
<i>Cinsiyet</i>				
Erkek	36	34.6	46	36.8
Kız	68	65.4	79	63.2
<i>En Uzun Süre Yaşanılan Yer</i>				
Kasaba	21	20.2	19	15.2
Şehir	54	51.9	61	48.8
Metropol	29	27.9	45	36.0
<i>Annenin Öğrenimi</i>				
İlkokul Öğr. Yok	12	11.5	19	15.2
İlkokul	33	31.7	44	35.2
Ortaokul-Lise	30	28.9	38	30.4
Yüksek Okul	29	27.9	24	19.2
<i>Babanın Öğrenimi</i>				
İlkokul Öğr. Yok	4	3.9	8	6.4
İlkokul	16	15.4	20	16.0
Ortaokul-Lise	25	24.0	35	28.0
Yüksek Okul	59	56.7	62	49.6
<i>Annenin Çalışma Durumu*</i>				
Çalışıyor	26	25.2	20	16.0
Ev Kadını	77	74.8	105	84.0
<i>Babanın Çalışma Durumu*</i>				
Çalışıyor	81	81.0	81	66.4
Emekli	19	19.0	41	33.6
<i>Babanın Mesleği</i>				
Sağlık Meslekleri	5	4.8	13	10.4
Diğer meslekler	99	95.2	112	89.6

* Birinci sınıfta 1 anne, dördüncü sınıfta 3 baba hayatta değildir.

Tablo V. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Ortaöğrenimlerine İlişkin Bulgular

	I. Sınıf		IV. Sınıf	
	n: 104	%	n: 125	%
<i>Bitirdiği Ortaöğretim Kurumu</i>				
MEB Lisesi	80	76.9	103	82.4
Anadolu Lisesi ve Özel Okul	20	19.2	15	12.0
Meslek Lisesi	4	3.9	7	5.6
<i>Ortaöğrenim Yeri</i>				
Kasaba	15	14.4	20	16.0
Şehir	59	56.7	58	46.4
Metropol	30	28.9	47	37.6

Tablo VI. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Eczacılık Mesleğine Yaklaşımlarına İlişkin Bulgular

	I. Sınıf		IV. Sınıf	
	n: 104	%	n: 125	%
<i>Fakülte Öncesi Eczacılık Hakkında Bilgisi</i>				
Çok Bilgili	9	8.7	8	6.4
Oldukça Bilgili	36	34.6	25	20.0
Çok Az Bilgili	54	51.9	77	61.6
Bilgisi Yok	5	4.8	15	12.0
<i>Eczacılığı İlk Kez Düşündüğü Zaman</i>				
Hiç Düşünmedi	45	43.3	64	51.2
Lise Öğr. Öncesi	13	12.5	12	9.6
Lise Öğr. Sırasında	46	44.2	49	39.2
<i>Eczacılık Dışında Düşünülen Dallar</i>				
Diğer Sağlık Bil.	49	47.1	42	33.6
Fen Bil.	24	23.1	38	30.4
Sosyal Bil.	8	7.7	21	16.8
Eczacılık Dışında Düşünmeyenler	23	22.1	24	19.2
<i>Eczacılık Seçimini Etkileyen Faktörler</i>				
Aile	48	46.1	62	49.6
Akraba / Yakın Çevre	27	26.0	28	22.4
İletişim Araçları	3	2.9	2	1.6
Kendi İsteği	5	4.8	12	9.6
Sınav Sistemi	21	20.2	21	16.8
<i>Eczacılık Seçiminden Sonra Kuşkusu</i>				
Var	72	69.2	77	61.6
Yok	19	18.3	37	29.6
Emin Değil	13	12.5	11	8.8
<i>Eczacılık Mesleğinin Doyuruculuğu</i>				
Evet	74	71.2	86	68.8
Hayır	30	28.8	39	31.2
<i>Çocuğunun Eczacılığı Seçmesini İstemesi</i>				
Evet	17	16.3	34	27.2
Hayır	14	13.5	22	17.6
Henüz Kararsız	50	48.1	49	39.2
Çocuğuna Bırakıyor	23	22.1	20	16.0

Tablo VII. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Düşündükleri İş Alanlarına İlişkin Bulgular

	I. Sınıf		IV. Sınıf	
	n: 104	%	n: 125	%
<i>Mezuniyet Sonrası Eczacılık İle İlgili Uğraş</i>				
Düşünüyor	83	79.8	105	84.0
Düşünmüyor	21	20.2	20	16.0
<i>Mezuniyet Sonrası Eczacılık ile İlgili Düşündüğü İş Alanı*</i>				
İlaç Sanayi	25	30.1	19	18.1
İlaç Tanıtım Pazarlama	1	1.2	2	1.9
Kamu Eczacılığı	1	1.2	8	7.6
Üniversite	6	7.3	12	11.4
Serbest Eczacılık	50	60.2	64	61.0

* Mezuniyet sonrası eczacılık ile ilgili uğraş düşünenler üzerinden değerlendirilme yapılmıştır (n: 188)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma grubundaki öğrencilerin %64.2 sini kız öğrenciler, % 35.8 ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu orta öğrenimlerini Milli Eğitim Bakanlığı liselerinde tamamlamışlardır. 134 öğrencinin aile ve /veya akrabalarında bir ya da birden fazla sağlık çalışanı bulunmakta (%58.5), 95 öğrencinin ise bulunmamaktadır (% 41.5). Babaları sağlık mesleklerinden olan öğrenciler tüm grubun % 7.9 unu, aile ve /veya akrabalarında eczacı bulunanlar % 22.3 ünü oluşturmaktadırlar.

Öğrencilerin eczacılık mesleğini seçmelerinde ailenin (% 48.0) ve yakın çevrenin (%24.0) önemli etken olduğu gözlenirken, ancak % 7.4 ü kendi isteği ile seçtiklerini söylemişlerdir. Meslek seçiminde etkili olan faktörlerin dağılımı daha önce yapılmış benzer çalışmaların sonuçlarıyla da uygunluk göstermektedir (4, 5). Mesleği seçmede etkili faktörlerin dağılımları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($P > 0.05$, $X^2 = 4.564$, $SD = 4$).

Ailesinde sağlık çalışanı bulunmayan 95 öğrencinin % 69.5 inin fakülteye girmeden önce meslek hakkında çok az, ancak % 2.1 inin çok bilgili oldukları; % 37.9 unun lise öğrenimi sırasında eczacılığı seçmeyi ilk kez düşündükleri, % 54.7 sinin ise hiç düşünmedikleri gözlenmiştir. Aynı grubun % 25.3'ü çocuğunun eczacı olmasını isterken, % 17.9'u istememekte, % 14.7'si çocuğunun kararına bırakmakta, % 42.1'i bu konuda kararsız kaldığını ve bu düşüncesini

mesleğin ilerideki durumu ile bağlantılı olduğu şeklinde açıklamaktadır. Bu grup öğrencilerin % 13.7 si mezuniyet sonrası kendi meslekleri ile ilgili uğraş düşünmemelerine karşın, % 86.3'ü düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, ailesinde sağlık çalışanı bulunan 134 öğrencinin % 48.5 inin fakülteye girmeden önce meslek hakkında çok az, ancak % 11.2 sinin çok bilgili oldukları; % 44.0 ünün lise öğrenimi sırasında eczacılığı seçmeyi ilk kez düşündükleri, % 42.5 inin hiç düşünmedikleri gözlenmiştir. Aynı grubun % 20.1 i çocuğunun eczacı olmasını isterken, % 14.2 si istememekte, % 21.6 sı çocuğunun isteğine bırakmakta, % 44.0'ü kararsız kaldığını ve bu düşün cesini mesleğin ilerideki durumu ile bağlantılı olduğu şeklinde açıklamaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin %20.9'u mezuniyet sonrası eczacılık ile ilgili uğraş düşünmediklerini, % 79.1'i düşündüklerini belirtmişlerdir. Ailesinde sağlık çalışanı olan ve olmayan gruplarda saptanan bu değerler arasında anlamlı farklılıklar olmadığı gözlenmiştir.

Tüm araştırma grubunda ise % 17.9'u mezuniyet sonrası eczacılık ile ilgili uğraş düşünmemesine karşın, % 82.1 i düşünmektedir. Bulgular cinsiyetler ($P > 0.05$, $X^2 = 2.411$, $SD = 1$) ve sınıflar ($P > 0.05$, $X^2 = 0.679$, $SD = 1$) arasında anlamlı farklılıklar göstermemiştir.

Birinci sınıf öğrencilerinin %4.8'i, dördüncü sınıf öğrencilerinin % 12.0 si fakülteye girmeden önce eczacılık mesleği hakkında bilgilerinin olmadığını, aynı şekilde, birinci sınıf öğrencilerinin % 8.7'si ve dördüncü sınıf öğrencilerinin % 6.4'ü çok bilgili olduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi, mesleği tanıdıkça meslek hakkında bilgisi olmadığını düşünenlerin oranında artış olurken, bilgili olduklarını düşünenlerin oranında azalma olmaktadır.

Bulgulardan öğrencilerin eczacılık mesleği hakkındaki bilgilerinin fakülte öncesi çok az olduğu gözlenmiştir. Bu durum gerek eczacılık gerekse diğer meslekler için önemli olmakta ve ortaöğretimde meslek tanıtım programlarının yararlı olacağını ortaya koymaktadır. Bu amaçla, kitle iletişim araçlarından da yararlanılabileceği düşünülebilir.

Öğrencilerin % 65. i'i mesleğinden kuşku duyduğunu belirtmektedir. Eczacılık mesleğinin seçiminden duyulan kuşku cinsiyet ($P > 0.05$, $X^2 = 0.759$, $SD = 2$), sınıflar ($P > 0.05$, $X^2 = 4.230$, $SD = 2$) ve fakülteye girmeden önce eczacılık hakkındaki bilgileri ($P > 0.05$, $X^2 = 9.240$, $SD = 6$) ile anlamlı farklılık gösterme-

miştir. Meslek seçiminden kuşku duyan 149 öğrencinin %27.5'i çocuğunun eczacı olmasında kararsız kalırken, % 14.8'i de eczacı olmasını istemediğini belirtmektedir. Bu bulguların istatistiksel değerlendirilmeleri sonucu anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($P < 0.001$, $X^2 = 34.052$, $SD = 6$). Tüm araştırma grubunda ise öğrencilerin ancak %22.3'ü çocuğunun eczacı olmasını istediğini söylemektedir. Bu istek sınıflara göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($P > 0.05$, $X^2 = 5.787$, $SD = 3$).

Erkek öğrencilerin %25.6 sı eczacılık mesleğini doyurucu bulmadıklarını, %74.4'ü doyurucu bulduklarını, kız öğrencilerin % 32.7'si doyurucu bulmadıklarını, %67.3'ü doyurucu bulduklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin eczacılığı doyurucu bulup bulmamaları cinsiyete ($P > 0.05$, $X^2 = 1.240$, $SD = 1$) ve sınıflara ($P > 0.05$, $X^2 = 0.149$, $SD = 1$) göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Ancak, tüm araştırma grubunda mesleğini doyurucu bulmadıklarını belirtenler ile çocuğunun eczacı olmasında kararsız kalan ve eczacı olmasını istemeyenler arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($P < 0.001$, $X^2 = 28.072$, $SD = 3$).

Mezuniyet sonrası eczacılık ile ilgili uğraş düşünen 188 öğrencinin % 60.6 sı iş alan olarak serbest eczacılığı düşündüklerini belirtmektedirler. Bu bulgu, Türkiye'de eczacıların çalıştıkları kurumlara göre dağılımına uymakta (2, 3, ve ülke koşullarının iş alan seçmede öğrencileri yönlendirdiğini düşündürmektedir. Bu saptama Ulusal Sağlık Kongresi raporlarındaki "coğrafik, mesleki ve fonsiyonel olarak dengeli dağılım" ilkesini destekler görünmektedir.

Sonuç olarak, Tablo VI da sunulan bulgular eczacılık mesleğinin daha iyi tanıtılması ve eczacılık fakülteleri eğitim programlarının ülke ihtiyaçları ve iş alanları doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesinin, eczacılık mesleğinin geleceği açısından önemli olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Bu düşüncemiz Ulusal Sağlık Kongresi raporundaki "ülke ihtiyacı doğrultusunda bir eğitim zorunluluğu" görüşü ile de uyum sağlamaktadır (6).

KAYNAKLAR

1. Tanker M. Dünden Bugüne İlaç ve Eczacılık, Ankara Eczacı Odası Bülteni, 6 (3). 19-23 (1984).
2. T.C. Sağlık Bakanlığı I. Ulusal Sağlık Kongresi, Sağlık Hizmetlerinde Mevcut Durum, 23-27 Mart, Ankara (1992).

Eczacılık Fakültesi Öğrencilerinin Mesleğe Yaklaşımları

3. İlaç ve Kimya Endüstrisi İşverenler Sendikası Aylık Raporu, 6, 60-61 (1993).
4. **Yazıcıoğlu B., ve arkadaşları.**, Sinean Sağlık Merkez Lisesi Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Bu Mesleği Seçmelerini Etkileyen Bazı Faktörler ile Bu Meslek Hakkındaki Görüşleri, Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, 1, 3-4 (1993).
5. **Kasapoğlu, M.A.**, Tıp Eğitimi, Ankara (1992).
6. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Sağlık İnsan Gücü, Ankara (1993).